

Громадська організація
«Причорноморський центр
досліджень проблем суспільства»

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

учасників міжнародної
науково-практичної конференції

«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА ТА РОЛЬ СУСПІЛЬНИХ НАУК У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО РОЗВИТКУ»

12–13 березня 2021 р.

м. Одеса

УДК 303:327(063)

С 91

С 91 **Сучасні проблеми світового співтовариства та роль суспільних наук у забезпеченні його розвитку:** матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 12–13 березня 2021 року). – Одеса : ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2021. – 84 с.

Організатори конференції не завжди поділяють думки учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 303:327(063)
© Автори тез, 2021

Кундеус О. М.

кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та соціології

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Однією із закономірностей світового розвитку є розгортання інтеграційних процесів, які посилюються на зламі тисячоліть, поєднуючись одночасно з дезінтеграційними тенденціями. Значним є вплив міжнародних інтеграційних процесів на функціонування не лише регіональних міжнародних систем і становлення нового міжнародного порядку, а й окремих суспільств та держав, їхньої внутрішньої політики на щоденне життя людей.

Інтеграція є явищем, яке об'єктивно властиве людським спільнотам і супроводжує їхній розвиток від початку існування людини, виявляючись на різних рівнях суспільної організації – від міжособистісного до міждержавного. В історичному аспекті первинними були процеси внутрішньої інтеграції (консолідації) спільнот, які стали передумовою для зовнішньої (міжнародної та міждержавної) інтеграції.

З метою визначити умови інтенсифікації двостороннього політичного співробітництва, що об'єктивно прискорило б реалізацію європейського вибору і набуття Україною повноправного членства в ЄС, зіставлені висновки представників різних теоретичних підходів щодо поглиблення політичної взаємодії суб'єктів інтеграційного процесу, входження в європейський простір безпеки, зменшення політичних ризиків процесу розширення ЄС.

Першим структурним підходом до вирішення проблеми конфронтації європейських націй був федералізм. Основною ідеєю даної теорії є певна конституційна угода, за якою влада розподіляється на два, або більше рівнів управління, тобто федеральний рівень і управління складовими частинами [5, с. 90]. Федеральні системи ґрунтуються на принципових компромісах, що

передбачають певну угоду між територіальними одиницями. Ці територіальні одиниці делегують певну частину владних повноважень спільним централізованим інститутам, але самі утримують значну частину влади і залишаються самостійними суб'єктами політики з автономним статусом [6]. Федералістській формулі властиві дві принципові переваги. Перша – запобігання встановленню контролю над системою з федеративним устроєм з боку будь-якої окремої владної групи. Друга – федеративна держава є міцнішим суб'єктом міжнародних відносин перед небезпекою зовнішньої загрози. Обидві переваги спрямовані на відвернення конфліктних тенденцій, властивих системі європейських держав, шляхом федералістського розв'язання проблеми [2, с. 40].

Оригінальним підходом до вивчення питання європейської інтеграції була теорія функціоналізму, презентована у працях Девіда Мітрані. Вчений пропонує універсальне, а не регіональне вирішення проблеми, яку він описав як «поєднання спільного інтересу без шкоди для індивідуальних інтересів». На думку Д. Мітрані, центральним елементом теорії повинна бути опозиція до націоналізму та територіальної системи влади [1, с. 26]. Історичне значення функціоналізму полягає в тому, що він заклав основи неофункціоналістської теорії інтеграції – галузі теорії міжнародних відносин, що найбільше асоціюється з розвитком Європейських Співтовариств [2, с. 49].

Схема інтеграційного процесу, згідно з неофункціоналістською теорією, є такою: створення наднаціональної політичної влади, яку уповноважено забезпечувати інтеграцію у найбільш важливих галузях; залучення до інтеграційного процесу інших секторів економіки в результаті «функціонального тиску» вже інтегрованих секторів; позитивне сприйняття суспільством зростання значущості наднаціональної політичної влади як усвідомлення того, що створені у такий спосіб структури спроможні найбільш ефективно забезпечити суспільний матеріальний інтерес; інституціоналізація наднаціональної політичної влади з метою управління інтеграційним процесом. Механізм впровадження такої моделі ґрунтувався на реалізації ідеї «переливу» («*spillover*»). Оптимістичним є висновок неофункціоналістів щодо неминучості розширення ЄС в майбутньому, оскільки цей процес є важливим чинником поглиблення інтеграції [4, с. 290].

На відміну від неофункціоналістів, представники міжурядового підходу – інтергувернменталізму С.Хоффман, Е.Моравчик і Р.Путман доводили, що саме держави, залишаючись головним суб'єктом міжнародних відносин, відіграють вирішальну роль в інтеграційному процесі, при цьому функції наднаціональних політичних інституцій повністю визначені саме волею лідерів національних держав. Взаємодія держав-членів ЄС зміцнює позиції їхніх урядів у внутрішньополітичному житті. Вчені дійшли висновку: інтеграція практично укріплює інститут суверенітету держави. Заінтересованість найбільш впливових держав-членів у подальшій інтеграції є пріоритетною тезою в обґрунтуванні розширення ЄС, а ідея розширення знаходить підтримку урядів, якщо мотиви для цього будуть представлені його інституціями як досить вагомі [2, с. 64].

Класичні західні теорії не фокусують увагу на дослідженні політики країн-кандидатів на вступ, як і тих країн, чий політичні еліти проголосили намір набути членства в ЄС, але науковий доробок дослідників євроінтеграції становить інтерес, передусім, для формування стратегії вступу до ЄС. Аналіз концепцій поглиблення політичної взаємодії дав можливість виокремити два перспективні напрями інтеграційної політики України: створення внутрішніх передумов зближення з ЄС і забезпечення ефективної дії політико-правового механізму співробітництва.

Карл Дойч розвинув теорію трансакціоналізму на основі нового бачення традиційної концепції європейського простору безпеки. Його дослідження проблем запобігання загрозам європейській спільноті орієнтоване на політологічний прогноз і розробку принципів політичної взаємодії за ймовірними сценаріями розвитку міжнародних відносин. Нова інтерпретація базується не на територіальних ознаках, як основі співробітництва, а на спільності демократичних цінностей. Вхідження до простору безпеки не обмежується формальною належністю до ЄС, що *de facto* створює передумови для поглиблення співробітництва та подальшого приєднання *de jure*. Узагальнюючи, слід звернути увагу на таке: трансакціональний підхід теоретично обґрунтовує участь в інтеграції широкого кола держав; ефективність інтеграції залежить не від наднаціональних інституцій, а базується на ідентичності як передумові існування

в межах інтегрованої спільноти простору безпеки; формування колективної ідентичності здійснюється шляхом залучення до співробітництва багатьох соціальних груп [3, с. 464].

Таким чином, будь-яка інтеграція, а тим більше в європейському масштабі, – надто складний і багатовимірний процес, щоб його можна було зрозуміти за допомогою лише якогось одного наукового підходу.

Дослідники проблем європейської інтеграції, незважаючи на різні дефініції станів та відносин, зосереджуючись переважно на відносинах суспільства і об'єднань індивідів та політичних сил, зазначають, що інтеграція відбувається водночас і на національному рівні, з інтегруванням відносин у межах державних кордонів, і на міждержавному, коли інтеграція в економічній, політичній та культурній сферах пов'язує і зближує держави. Об'єднана Європа має ґрунтуватися не стільки на формальних інституціях та політичних деклараціях, скільки на конкретних спільних економічних досягненнях, спільних стратегічних економічних інтересах, на дедалі більш інтегративних і глибоких формах економічної, науково-технічної, соціальної, культурної співпраці, щоб ЄС зміг стати реальною силою, яка б виступала за стабільність, співробітництво та порозуміння в ширшому світовому аспекті.

Реальний розвиток європейських інституцій не забезпечує єдиних контекстуальних посилань для розробки інтеграційної теорії. Отже, для пояснення реальних процесів інтеграції має бути використаний весь накопичений науковий арсенал теорій інтеграції, кожна з яких порушує суттєві проблеми і пропонує слухні способи їх розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: Монографія / А. С. Філіпенко (кер. авт. кол.), В. С. Будкін, М. А. Дудченко та ін. Київ: Знання України, 2004. 304 с.
2. Піляєв І. С. Рада Європи в сучасному інтеграційному процесі [монографія] / І. С. Піляєв Київ: Видавничий Дім «Юридична книга», 2003. 436 с.
3. Цыганков П. А. Теория международных отношений / П. А. Цыганков Москва: Гардарики, 2002. 590 с.
4. Haas E. B. The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950–

1957 / E. B. Haas. Pp. 283–317.

5. Stubb A.C.J. A Categorization of Differentiated Integration / A.C.J. Stubb // Journal of Common Market Studies. Vol 34 (2). 1996. 283–295 pp.

6. Wheare K. C. Federal Government / K. C. Wheare – London: Oxford University Press / Royal Institute of International Affairs, 1963. 266 p.